

PÅTEGNINGSARK**Riksadvokatembetet
Postboks 2102 Vika
0125 Oslo**

Dok nr 01,61

13035440 5123/17-63/TAA020

17. januar 2020

A, F. 1979 - KLAGE OVER HENLEGGELSESendes med vedlegg Troms og Finnmark statsadvokatembeter.**Innledning**

A ble i august 2014 siktet av politiet i Troms for frihetsberøvelse etter straffeloven 1902 § 223 etter at han hadde tatt med seg sin kone B og deres mindreårige barn til Syria samme måned, jf. dok. 16,01. Det forutsettes at A var norsk statsborger på gjerningstidspunktet, jf. 00,07 s. 6.

Etter en langvarig etterforskning og iretteføring ble saken henlagt av statsadvokaten i Troms og Finnmark den 9. oktober 2019, ettersom det var usikkerhet om kravet til dobbel straffbarhet var oppfylt, jf. dok. 01,56.

Bistandsadvokaten har klaget over henleggelsen 16. oktober 2019 på vegne av fornærmede B fordi hun mener at spørsmålet fortjener en rettslig avklaring, og at det vil stride mot folks alminnelige rettsbevissthet om saken blir henlagt, jf. dok. 12,52 (benevnt 12,51 i elektronisk versjon av saken).

Omgjøringsfristen utløper tre måneder etter at klagen er mottatt av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 59a fjerde ledd. Klagen ble mottatt 18. oktober 2019 og omgjøringsfristen utløper dermed 18. januar 2020.

Kronologisk oversikt over saksbehandlingen

Som nevnt ble A siktet i august 2014.

Den 7. august 2015 ble A tiltalt av statsadvokaten i Troms og Finnmark for overtredelse av nevnte bestemmelse, med følgende grunnlag, jf. dok. 16,08:

I dagene rundt 5. august 2014, i forbindelse med en reise til Tyrkia, tok han med sin kone B og deres 5 mindreårige barn inn i Syria over grensen fra Tyrkia. I Syria ble de i minst tre uker plassert sammen med fremmede på to ulike bevoktede steder mens krigshandlinger tidvis fant sted i umiddelbar nærhet og uten at de hadde noen reelle muligheter til å forlate. For det meste befant han seg andre steder enn der kona og barna oppholdt seg.

(A ble også tiltalt for brudd for besøksforbud, men det omtales ikke nærmere her.)

Den 24. februar 2016 avsa Senja tingrett frifinnende dom for frihetsberøvelsen ettersom det ikke var ført bevis i retten for at kravet om dobbel straffbarhet etter ny og gunstigere straffelov (2005) § 5 var oppfylt, jf. dok. 16,25.

Den 10. juni 2016 opphevet Hålogaland lagmannsrett tingrettsdommen blant annet fordi tingretten ikke hadde gitt partene anledning til kontradiksjon og bevisføring om jurisdiksjonsspørsmålet, jf. dok. 16,18.

Den 16. august 2016 ble A siktet av Politiets sikkerhetstjeneste (heretter PST) for terrorlovbrudd ved deltakelse i terrororganisasjonen ISIL, jf. dok. 00,07 s. 16. Terrorsaken gjaldt forhold som skjedde samtidig og i samme område som den anmeldte frihetsberøvelsen av familien i Syria.

I mai 2017 klaget daværende bistandsadvokat for B, Vidar Helgheim, til Riksadvokaten over fremdriften i saken og ba om en koordinering av terrorsakene og saken om frihetsberøvelse, jf. dok. 12,33. Riksadvokaten ba statsadvokaten om å besvare klagen, jf. dok. 01,48. Statsadvokaten opplyste samme måned at Det nasjonale statsadvokatembetet (heretter NAST) hadde vært kontaktet, men at de ikke ønsket å overta saken om frihetsberøvelse til felles behandling av terrorsaken av ulike grunner, jf. dok. 12,34.

Den 28. september 2017 ble A på nytt tiltalt av statsadvokaten i Troms og Finnmark for frihetsberøvelsen, jf. dok. 16,30.

Politiet avventet så med å beramme saken, mens PST og NAST irettførte terroranklagen mot A i Oslo tingrett høsten 2017 og i Borgarting lagmannsrett høsten 2018. Terrorsaken endte med at A ble dømt til fengsel i 6 år og 6 måneder ved Borgarting lagmannsretts dom av 26. november 2018, jf. dok. 00,07.

Den 3. mai 2019 ba politiet Senja tingrett om å beramme saken om frihetsberøvelse på ny, jf. dok. 01,54. Samme måned ba tingretten om å få en utførlig redegjørelse fra påtalemyndigheten om hvordan kravet om dobbel straffbarhet skulle bevises, jf. dok. 12,43.

Påtalemyndigheten opplyste at man via en kilde hadde kommet i kontakt med en dommer i Syria og funnet fram til den syriske straffeloven på internett og to aktuelle lovbestemmelser som var oversatt til norsk, jf. dok. 12,46.

Den 26. juni 2019 gav Senja tingrett uttrykk for at denne tilnærmingen til kravet om dobbel straffbarhet ble for enkel og retten returnerte saken til påtalemyndigheten, jf. dok. 12,47.

Politiet foreslo deretter å henlegge saken etter bevisets stilling, jf. dok. 01,58.

Statsadvokaten henla saken og bistandsadvokaten klaget i oktober 2019, som beskrevet innledningsvis.

Riksadvokatens syn på saken

Riksadvokaten har gjennomgått saken, og i tillegg fått innhentet politiets e-poster om undersøkelser om syrisk lovgivning som det er vist til i dok. 01,47, se nytt dok. 12,53. Riksadvokaten er kommet til at saken må forbli henlagt.

Som statsadvokaten har lagt til grunn, kommer straffeloven av 2005 § 5 om jurisdiksjon på handlinger begått i utlandet til anvendelse i denne saken. Bestemmelsen må gis tilbakevirkende kraft, ettersom den gir et gunstigere resultat for siktede, jf. straffeloven av 2005 § 3 og f.eks. HR-2016-1014-A.

I HR-2017-1947-A uttalte Høyesterett følgende om forståelsen av § 5 første ledd:

(12) Bestemmelsen begrenser altså anvendelsen av norsk straffelovgivning overfor norsk statsborger mv. i utlandet til de tilfeller der «handlingene ... er straffbare også etter loven i landet der de er foretatt»; også kalt kravet om dobbel straffbarhet. Jeg ser først på hvordan dette kravet skal forstås.

(13) En handling er bare straffbar dersom alle straffbarhetsbetingelsene er oppfylt.

Videre i avsnitt 22 angir Høyesterett hvem som ansvaret for å klarlegge om kravet om dobbel straffbarhet er oppfylt:

Ansvar for å klarlegge om det foreligger dobbel straffbarhet må etter mitt syn i hovedsak legges på påtalemyndigheten. Et slikt ansvar ligger i forlengelsen av det alminnelige anklageprinsippet i straffeprosessloven § 63, som bestemmer at domstolene bare trer i virksomhet etter begjæring fra en påtaleberettiget. Dette innebærer at påtalemyndigheten når tiltale tas ut, må være overbevist om at straffbarhetsbetingelsene er oppfylt. Den må etter dette presentere for retten – og tiltalte – det rettslige grunnlaget for at den mener handlingen også er straffbar etter handlingsstedets lov. Normalt vil det, slik lagmannsretten har uttrykt det, være lite tjenlig at domstolene, dersom den finner det fremlagte materialet utilstrekkelig til å konkludere, skal sette i gang egne undersøkelser om rettsstilstanden i utlandet – noe som regelmessig ville måtte lede til reassumering av saken for å ivareta hensynet til kontradiksjon.

Om tvilsprinsippet uttaler Høyesterett i avsnitt 24 og 25, samt 35:

Klarlegging av lovgrunnlaget for straff etter utenlandsk lov kan naturlig nok by på usikkerhet. Dette vil særlig gjelde i tilknytning til rettssystemer som har lite til felles med vår egen rettskultur og der strafferettslige grunnprinsipper og tolkningsregler kan være helt annerledes enn våre.

Det er et sikkert utgangspunkt at det strafferettslige tvilsprinsippet ikke omfatter rettsanvendelsen. For anvendelse av norsk rett er dette fremhevet i Rt-1984-91. Det samme må gjelde når det er spørsmål om å klarlegge innholdet av utenlandsk rett. Dobbelt straffbarhet innebærer etter dette at domstolen på et betryggende grunnlag har kunnet avklare at handlingen er straffbar også etter loven i landet der den er foretatt

I vår sak har politiet fortjenestefullt forsøkt å avklare rettsstilstanden i Syria på en rekke ulike måter. For eksempel har politiet kontaktet:

- Utenriksdepartementet
- norske ambassader i Damaskus (Syria), i Beirut (Libanon) og i Amman (Jordan)
- LANDINFO (Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon)
- FN-sambandet
- Senter for menneskerettigheter
- Eurojust
- PST

uten at man har fått sikker informasjon om lovgivningen i Syria, jf. dok. 12,32 og 12,53.

Senter for menneskerettigheter opplyste til politiet vedrørende frihetsberøvelse at det finnes unntak i enkelte jurisdiksjoner for menn som begrenser bevegelsesfriheten for sin familie, og at man hadde forståelse for at det var nødvendig å undersøke spørsmålet, jf. dok. 12,53.

Landinfo opplyste følgende, jf. dok. 12,53:

Den syriske personstatusloven som regulerer familieretten for muslimer i Syria og som bygger på islamsk sharia rett, stadfester at mannen er familiens overhode og at kvinner skal opptre lojalt overfor sine ektemenn. Mannen har blant annet anledning til å bestemme hvor familien skal bosette seg.

Som nevnt over, fikk politiet via en syrisk flyktning kontakt med en dommer i Syria og tilgang til et par aktuelle lovbestemmelser som ble oversatt til norsk, jf. dok. 08,18-08,22.

Etter riksadvokatens syn er det uvisst om den syriske lovgivningen som det er vist til i dok. 08,18 og 08,22 også gjaldt i 2014 i området som A oppholdt seg i. Dokumentasjonen er uansett mangelfull, og riksadvokaten er ikke overbevist om at kravet om dobbel straffbarhet er oppfylt, også sett hen til opplysningene fra Landinfo og Senter for menneskerettigheter.

Riksadvokaten har vurdert om det burde gjøres ytterligere etterforskning i dag for å forsøke å avklare syrisk rett om frihetsberøvelse i 2014. Når det tas i betraktning hvor gammel saken har blitt, hvor mange ulike etater og institusjoner politiet tidligere har henvendt seg til uten avklaring, at det var krig i området på gjerningstiden, at krigen fortsatt pågår i Syria, samt opplysninger om mulige unntak i syrisk lovgivning for familiens overhode, så mener riksadvokaten at det ikke er grunnlag for videre etterforskning nå. En kan ikke se at ytterligere etterforskning er egnet til å frembringe opplysninger som endrer bevissituasjonen tilstrekkelig til at det kan tas ut tiltale.

Når henleggelsen skyldes at kravet om dobbel straffbarhet ikke er oppfylt, mener riksadvokaten at saken bør henlegges med avgjørelseskoden "henlagt av andre lovbestemte grunner", selv om det knytter seg usikkerhet til den syriske lovgivningen.

Konklusjon

Klagen har ikke ført frem. Saken forblir henlagt, men henlegges av "andre lovbestemte grunner", idet kravet om dobbel straffbarhet ikke kunne bringes på det rene.

Underretning bes gitt, herunder om at riksadvokatens avgjørelse ikke kan påklages og at bestemmelsene om private straffesaker står i straffeprosessloven kap. 28.

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat
(sign.)

Tone Aase
kst. statsadvokat
(sign.)